Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

15. travnja 2021.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Jednako postupanje prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo – Direktiva 2000/43/EZ – Članak 7. – Zaštita pravâ – Članak 15. – Sankcije – Tužba za naknadu štete na temelju navodne diskriminacije – Tuženikovo priznanje zahtjeva za naknadu štete bez priznavanja navodne diskriminacije – Veza između plaćene naknade štete i navodne diskriminacije – Članak 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima – Pravo na djelotvornu sudsku zaštitu – Nacionalna postupovna pravila koja sprečavaju sud kojem je podnesena tužba da odluči o postojanju navodne diskriminacije unatoč tužiteljevu izričitom zahtjevu"

U predmetu C-30/19,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Högsta domstolen (Vrhovni sud, Švedska), odlukom od 20. prosinca 2018., koju je Sud zaprimio 10. siječnja 2019., u postupku

Diskrimineringsombudsmannen

protiv

Braathens Regional Aviation AB,

SUD (veliko vijeće),

u sastavu: K. Lenaerts, predsjednik, R. Silva de Lapuerta, potpredsjednica, A. Prechal, M. Vilaras, E. Regan i N. Piçarra, predsjednici vijeća, T. von Danwitz (izvjestitelj), C. Toader, M. Safjan, D. Šváby, K. Jürimäe, C. Lycourgos, P. G. Xuereb, L. S. Rossi i I. Jarukaitis, suci,

nezavisni odvjetnik: H. Saugmandsgaard Øe,

tajnik: C. Strömholm, administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 11. veljače 2020.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za Diskrimineringsombudsmannen, M. Mörk, T. A. Qureshi i A. Rosenmüller Nordlander,

– za Braathens Regional Aviation AB, J. Josjö i C. Gullikson Dock, *advokater*, te J. Hettne,

– za švedsku vladu, u početku H. Eklinder, C. Meyer-Seitz, H. Shev i J. Lundberg, a zatim H. Eklinder, C. Meyer-Seitz i H. Shev, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: švedski

– za finsku vladu, M. Pere, u svojstvu agenta,

– za Europsku komisiju, K. Simonsson, E. Ljung Rasmussen, G. Tolstoy i C. Valero, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 14. svibnja 2020.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članaka 7. i 15. Direktive Vijeća 2000/43/EZ od 29. lipnja 2000. o provedbi načela jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo (SL 2000., L 180, str. 22.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 20., svezak 1., str. 19.), u vezi s člankom 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja).

2 Zahtjev je upućen u okviru postupka povodom tužbe koju je Diskrimineringsombudsmannen (pravobranitelj za jednakost, Švedska) podnio u ime putnika u zračnom prometu koji se smatrao žrtvom diskriminacije protiv društva Braathens Regional Aviation AB (u daljnjem tekstu: Braathens), švedskog zračnog prijevoznika koji je priznao zahtjev za naknadu štete tog putnika, ali ne i postojanje navodne diskriminacije.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 Uvodne izjave 19. i 26. Direktive 2000/43 glase:

„(19) Osobe koje su bile diskriminirane na temelju rasnog ili etničkog podrijetla trebale bi imati prikladna sredstva za pravnu zaštitu. Kako bi se postigla učinkovitija razina zaštite, udruženja ili drugi pravni subjekti također bi trebali biti ovlašteni za pokretanje postupka na način koji utvrde države članice, u ime ili kao potpora bilo koje žrtve, ne dovodeći u pitanje nacionalna postupovna pravila u vezi sa zastupanjem i obranom pred sudom.

[…]

(26) Države članice trebale bi predvidjeti učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće sankcije za slučaj kršenja obveza iz ove direktive.”

4 Na temelju članka 1. te direktive, naslovljenog „Svrha”:

„Svrha ove direktive jest utvrditi okvir za borbu protiv diskriminacije na temelju rasnog ili etničkog podrijetla s ciljem ostvarenja načela jednakog postupanja u državama članicama.”

5 Stavkom 1. članka 2. navedene direktive, naslovljenog „Pojam diskriminacije”, određuje se:

„Za potrebe ove direktive načelo jednakog postupanja znači nepostojanje izravne ili neizravne diskriminacije na temelju rasnog ili etničkog podrijetla.”

6 U stavku 1. točki (h) članka 3. iste direktive, naslovljenog „Područje primjene”, predviđeno je:

„U okvirima ovlasti prenesenih na [Europsku uniju], ova se direktiva primjenjuje na sve osobe, kako u javnom tako i u privatnom sektoru, uključujući javna tijela, s obzirom na:

[…]

(h) pristup robi i uslugama te pružanje robe i usluga dostupnih javnosti, uključujući one u području stanovanja.”

7 Članak 7. Direktive 2000/43, naslovljen „Zaštita prava”, glasi:

„1. Države članice osiguravaju da sudski i/ili administrativni postupci za izvršenje obveza koje proizlaze iz ove direktive, uključujući i postupke mirenja ako ih smatraju primjerenima, budu dostupni svim osobama koje smatraju da su oštećene zbog nepoštovanja načela jednakog postupanja, čak i nakon prestanka odnosa za koji se tvrdi da je u njemu došlo do diskriminacije.

2. Države članice osiguravaju da udruženja, organizacije ili drugi pravni subjekti koji u skladu s kriterijima utvrđenima u njihovom nacionalnom pravu imaju zakoniti interes pri osiguravanju poštovanja odredaba ove direktive, mogu u ime ili kao potpora tužitelja i uz njegov pristanak pokrenuti sve sudske i/ili administrativne postupke za izvršenje obveza koje proizlaze iz ove direktive.

[…]”

8 Člankom 8. te direktive, naslovljenim „Teret dokazivanja”, predviđa se:

„1. Države članice donose sve potrebne mjere u skladu sa svojim nacionalnim pravosudnim sustavima kako bi osigurale da, u slučajevima kada osobe koje smatraju da im je nanesena šteta zbog neprimjenjivanja načela jednakog postupanja, pred sudom ili nekim drugim nadležnim tijelom, iznesu činjenice na temelju kojih se može pretpostaviti postojanje izravne ili neizravne diskriminacije, teret dokazivanja da nije bilo kršenja načela jednakog postupanja leži na tuženiku.

[…]

3. Stavak 1. ne primjenjuje se u kaznenim postupcima.

[…]”

9 Člankom 15. navedene direktive, naslovljenim „Sankcije”, propisuje se:

„Države članice utvrđuju pravila o sankcijama primjenjivima na kršenje nacionalnih propisa usvojenih u skladu s ovom direktivom te poduzimaju sve potrebne mjere za osiguravanje njihove primjene. Predviđene sankcije, koje se mogu sastojati od isplate novčane naknade žrtvi, moraju biti učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće. […]”

Švedsko pravo

10 Na temelju članka 4. stavka 1. poglavlja 1. Diskrimineringslagena (2008:567) (Zakon o diskriminaciji (2008:567)), diskriminacija je, među ostalim, situacija u kojoj se osoba nalazi u nepovoljnijem položaju zato što se prema njoj postupa nepovoljnije nego što se postupa ili bi se postupalo prema drugoj osobi u usporedivoj situaciji, kada je različito postupanje povezano s njezinim spolom, transrodnim identitetom ili izražavanjem, etničkom pripadnošću, vjerom ili uvjerenjem, invaliditetom, spolnom orijentacijom ili dobi.

11 U skladu s člankom 12. poglavlja 2. tog zakona, diskriminacija je osobito zabranjena osobama koje se izvan sfere svojeg privatnog i obiteljskog života bave prodajom robe, pružanjem usluga ili stavljanjem na raspolaganje stambenog prostora javnosti.

12 U poglavlju 5. navedenog zakona predviđaju se sankcije koje se izriču svakomu tko diskriminira, a riječ je o naknadi štete žrtvi isplatom „naknade štete zbog diskriminacije" te izmjeni i poništenju ugovora i drugih pravnih poslova.

13 Iz članka 1. drugog stavka poglavlja 6. Zakona o diskriminaciji proizlazi da sporove koji se odnose na primjenu njegova članka 12. poglavlja 2. ispituju redovni sudovi u skladu s odredbama Rättegångsbalkena (Zakonik o sudskom postupku) koje se odnose na građanske postupke kojima se dopušta sporazumno rješavanje spora.

14 Na temelju članka 1. poglavlja 13. tog zakonika, tužitelj pod uvjetima navedenima u toj odredbi može podnijeti kondemnatornu tužbu radi nalaganja tuženiku da izvrši neku obvezu, poput obveze da mu isplati određeni novčani iznos.

15 Člankom 2. istog poglavlja navedenog zakonika uređena je deklaratorna tužba. U tom se pogledu prvim stavkom tog članka određuje da takvu tužbu za utvrđenje postoji li određeni pravni odnos sud može ispitati ako u vezi s tim pravnim odnosom postoji neizvjesnost kojom se tužitelju nanosi šteta.

16 U članku 7. poglavlja 42. istog zakonika predviđa se da tuženik mora odmah na raspravi dati svoj odgovor na tužbu. Ako to ne učini, tuženik u toj fazi može odlučiti priznati tužbeni zahtjev.

17 U skladu s člankom 18. istog poglavlja Zakonika o sudskom postupku, nakon tuženikova priznanja tužbenih zahtjeva, sud donosi presudu na temelju priznanja.

Glavni postupak i prethodno pitanje

18 U srpnju 2015. godine zapovjednik zrakoplova odlučio je putnika čileanskog podrijetla koji boravi u Stockholmu (Švedska) i koji je imao rezervaciju za domaći let u Švedskoj (u daljnjem tekstu: putnik o kojem je riječ u glavnom postupku), a koji je obavljao zračni prijevoznik Braathens, podvrgnuti dodatnoj sigurnosnoj provjeri.

19 Pravobranitelj za jednakost podnio je Stockholms tingsrättu (Prvostupanjski sud u Stockholmu, Švedska) tužbu kojom je tražio da se Braathensu naloži da putniku o kojem je riječ u glavnom postupku isplati naknadu štete u iznosu od 10 000 švedskih kruna (SEK) (približno 1000 eura) zbog diskriminatornog postupanja tog zračnog prijevoznika prema tom putniku.

20 U prilog svojoj tužbi pravobranitelj za jednakost u biti je tvrdio da je Braathens izravno diskriminirao navedenog putnika, čime je povrijedio članak 12. poglavlja 2. i članak 4. poglavlja 1. Zakona o diskriminaciji, kada ga je zamijenio s osobom arapskog podrijetla te ga zbog toga podvrgnuo dodatnoj sigurnosnoj provjeri. Braathens je stoga putnika o kojem je riječ u glavnom postupku stavio u nepovoljniji položaj zbog fizičkog izgleda i etničke pripadnosti jer je prema njemu postupio nepovoljnije nego prema drugim putnicima u usporedivoj situaciji.

21 Braathens je u postupku pred Stockholms tingsrättom (Prvostupanjski sud u Stockholmu) pristao platiti iznos potraživan na ime naknade štete zbog diskriminacije a da pritom nije priznao da je došlo do ikakve diskriminacije. Pravobranitelj za jednakost pred tim sudom protivio se tomu da se presuda donese na temelju Braathensova priznanja, bez meritornog ispitivanja navodne diskriminacije.

22 Navedeni sud u svojoj presudi naložio je Braathensu isplatu potraživanog iznosa, uvećanog za kamate, kao i snošenje troškova. Smatrao je da se sporovi o građanskim obvezama i pravima kojima stranke slobodno raspolažu, poput spora u glavnom postupku, u slučaju priznanja tužiteljeva zahtjeva za naknadu štete moraju riješiti bez meritornog ispitivanja te da on je vezan Braathensovim priznanjem. Osim toga, zbog tog je priznanja taj isti sud proglasio nedopuštenim tužbene zahtjeve pravobranitelja za jednakost kojima je tražio donošenje deklaratorne presude kojom se utvrđuje, u skladu s prvopostavljenim zahtjevom, da je taj zračni prijevoznik dužan isplatiti navedeni iznos zbog svojeg diskriminatornog postupanja odnosno, u skladu s podredno istaknutim zahtjevom, da je Braathens diskriminirao putnika o kojem je riječ u glavnom postupku.

23 Nakon što je protiv presude Stockholms tingsrätta (Prvostupanjski sud u Stockholmu) neuspješno podnio žalbu Svea hovrättu (Žalbeni sud u Stockholmu, Švedska), pravobranitelj za jednakost podnio je žalbu protiv presude potonjeg suda Högsta domstolenu (Vrhovni sud, Švedska). U okviru te žalbe zahtijevao je da taj sud ukine tu presudu i presudu Stockholms tingsrätta (Prvostupanjski sud u Stockholmu) te vrati predmet tom sudu radi meritornog ispitivanja barem jednog od dvaju tužbenih zahtjeva za donošenje deklaratorne presude. Braathens se protivi zahtjevima pravobranitelja za jednakost.

24 Sud koji je uputio zahtjev navodi da je cilj Zakona o diskriminaciji, među ostalim, prenošenje različitih akata Unije, među kojima je i Direktiva 2000/43, te, kao što to proizlazi iz njegovih pripremnih akata, omogućavanje izricanja snažnih i odvraćajućih sankcija u slučaju diskriminacije. Konkretno, naknada štete zbog diskriminacije odgovara sankciji u smislu članka 15. te direktive te bi je u svakom pojedinačnom slučaju trebalo utvrditi u iznosu koji za žrtvu predstavlja razumnu naknadu štete i koji doprinosi suzbijanju diskriminacije u društvu. Tako ona ima dvostruku zadaću popravljanja štete i prevencije.

25 Sud koji je uputio zahtjev dodaje da, na temelju odredaba Zakonika o sudskom postupku, tuženik može odlučiti priznati tužiteljev zahtjev za naknadu štete a da pritom nije dužan navesti razloge tog priznanja, pozvati se na neki tužbeni razlog ni priznati da je došlo do navodne diskriminacije. Takvo priznanje u praksi ima za cilj okončati postupak bez daljnjeg ispitivanja predmeta, pri čemu sud mora donijeti presudu samo na temelju tog priznanja. Kad je riječ o deklaratornoj tužbi, ona se može odnositi samo na postojanje odnosno nepostojanje pravnog odnosa između stranaka u sporu, uz isključenje, među ostalim, isključivo činjeničnih pitanja. Osim toga, na sudu je da ocijeni je li ona prikladna za ispitivanje.

26 Sud koji je uputio zahtjev navodi da su u glavnom postupku prvostupanjski i žalbeni sud donijeli odluke kojima se Braathensu nalaže isplata naknade štete koju je potraživao putnik o kojem je riječ u glavnom postupku na temelju Braathensova priznanja njegova zahtjeva. Zbog tog se priznanja, prema mišljenju tih sudova, pitanje postojanja diskriminacije na koju se pozivalo više nije moglo ispitivati u okviru tužbenih zahtjeva kojima se tražilo donošenje deklaratorne presude.

27 Međutim, Högsta domstolen (Vrhovni sud) dvoji o usklađenosti nacionalnog zakonodavstva o kojem je riječ u glavnom postupku sa zahtjevima članka 15. Direktive 2000/43, u vezi s člankom 47. Povelje, kojim se svakoj osobi jamči pravo na djelotvoran pravni lijek. Taj sud u tom pogledu nastoji doznati mora li sud, kako bi u skladu s člankom 7. te direktive osigurao zaštitu prava koja iz nje proizlaze, u slučaju tuženikova priznanja zahtjeva za naknadu štete ipak imati mogućnost, na zahtjev stranke koja smatra da je bila diskriminirana, ispitati je li došlo do diskriminacije te ovisi li odgovor na to pitanje o tome je li navodni počinitelj diskriminacije priznao njezino postojanje.

28 U tim je okolnostima Högsta domstolen (Vrhovni sud) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„U predmetu koji se odnosi na povredu zabrane propisane Direktivom [2000/43], u kojem žrtva zahtijeva naknadu štete zbog diskriminacije, mora li država članica – ako to žrtva zahtijeva – uvijek ispitati je li došlo do diskriminacije – i, ovisno o okolnostima, utvrditi postojanje diskriminacije – bez obzira na to je li osoba tužena zbog diskriminacije priznala da je došlo do diskriminacije, kako bi se smatralo da je ispunjen zahtjev iz članka 15. [te direktive] prema kojem sankcije moraju biti djelotvorne, proporcionalne i odvraćajuće?"

O prethodnom pitanju

29 Svojim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članke 7. i 15. Direktive 2000/43, u vezi s člankom 47. Povelje, tumačiti na način da im se protivi nacionalno zakonodavstvo koje sprečava sud kojem je podnesena tužba za naknadu štete na temelju navodno počinjene diskriminacije, zabranjene tom direktivom, da ispita zahtjev za utvrđenje postojanja te diskriminacije, kada tuženik pristane isplatiti potraživanu naknadu štete a da pritom nije priznao postojanje navedene diskriminacije.

30 Uvodno valja podsjetiti na to da je svrha Direktive 2000/43, kao što je to propisano njezinim člankom 1., utvrditi okvir za borbu protiv diskriminacije na temelju rasnog ili etničkog podrijetla s ciljem ostvarenja načela jednakog postupanja u državama članicama. Ta direktiva, u materijalnim područjima koja obuhvaća, predstavlja konkretan izraz načela nediskriminacije zbog rasnog ili etničkog podrijetla, zajamčenog člankom 21. Povelje (presuda od 16. srpnja 2015., ČEZ Razpredelenie Blgarija, C-83/14, EU:C:2015:480, t. 72. i navedena sudska praksa).

31 Nesporno je da je glavni postupak obuhvaćen materijalnim područjem primjene Direktive 2000/43, s obzirom na to da se odnosi na navodno diskriminatorno postupanje na temelju etničkog ili rasnog podrijetla počinjeno u okviru pristupa usluzi dostupnoj javnosti u smislu članka 3. stavka 1. točke (h) te direktive.

32 Kao što to proizlazi iz uvodne izjave 19. Direktive 2000/43, osobe koje su bile diskriminirane na temelju rasnog ili etničkog podrijetla trebale bi imati prikladna sredstva za pravnu zaštitu te, kako bi se postigla učinkovitija razina zaštite, udruženja ili drugi pravni subjekti također bi trebali biti ovlašteni za pokretanje postupka na način koji utvrde države članice, u ime ili kao potpora bilo kojoj žrtvi. Osim toga, na temelju uvodne izjave 26. te direktive, države članice trebale bi predvidjeti učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće sankcije za slučaj kršenja obveza iz navedene direktive.

33 U tom pogledu, člankom 7. stavkom 1. Direktive 2000/43 predviđeno je da države članice osiguravaju da su sudski i/ili administrativni postupci koji imaju za cilj osiguranje poštovanja načela jednakog postupanja zajamčenog tom direktivom dostupni svim osobama koje smatraju da su oštećene zbog toga što to načelo u odnosu na njih nije poštovano. Na taj se način tom odredbom potvrđuje pravo na djelotvoran pravni lijek, zajamčeno člankom 47. Povelje.

34 Osim toga, iz članka 7. stavka 2. Direktive 2000/43 proizlazi da udruženja, organizacije ili drugi pravni subjekti koji u skladu s kriterijima utvrđenima u svojem nacionalnom pravu imaju zakonit interes pri osiguravanju poštovanja odredaba te direktive moraju moći, među ostalim, u ime žrtve i uz njezin pristanak, pokrenuti sve sudske postupke za izvršenje obveza koje proizlaze iz navedene direktive. Stoga se tim člankom 7. stavkom 2. u predmetnom području pobliže određuje pravo na djelotvornu sudsku zaštitu, zajamčeno člankom 47. Povelje.

35 Kad je riječ o osobama koje smatraju da su bile diskriminirane na temelju rasnog ili etničkog podrijetla, poštovanje načela jednakosti tako zahtijeva da se osigura djelotvorna sudska zaštita njihova prava na jednako postupanje, neovisno o tome poduzimaju li te osobe radnje neposredno ili posredstvom udruženja, organizacije ili drugog pravnog subjekta poput onih iz prethodne točke (vidjeti po analogiji presudu od 8. svibnja 2019., Leitner, C-396/17, EU:C:2019:375, t. 62.).

36 Člankom 15. Direktive 2000/43 predviđa se da države članice utvrđuju pravila o sankcijama primjenjivima na kršenje nacionalnih propisa usvojenih u skladu s tom direktivom te poduzimaju sve potrebne mjere za osiguravanje njihove primjene. Tim se člankom pojašnjava, a da se njime ne nameću određene sankcije, da tako predviđene sankcije, koje se mogu sastojati od isplate novčane naknade žrtvi, moraju biti učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće.

37 Tako se navedenim člankom 15. državama članicama nalaže obveza da u svoj unutarnji pravni poredak uvedu mjere koje su dostatno djelotvorne za postizanje cilja Direktive 2000/43 i osiguraju da se na te mjere subjekti, uključujući udruženja, organizacije odnosno druge pravne subjekte, kako je navedeno u članku 7. stavku 2. te direktive, mogu učinkovito pozvati pred nacionalnim sudovima, kako bi sudska zaštita bila stvarna i djelotvorna, pri čemu im se ostavlja sloboda izbora između različitih rješenja prikladnih za ostvarenje tog cilja (vidjeti u tom smislu presudu od 10. srpnja 2008., Feryn, C-54/07, EU:C:2008:397, t. 37. i 38.).

38 U tom pogledu, sustav sankcija uspostavljen radi prenošenja članka 15. Direktive 2000/43 u pravni poredak države članice mora osobito osigurati, usporedno s mjerama poduzetima radi provedbe članka 7. te direktive, stvarnu i djelotvornu pravnu zaštitu prava koja iz nje proizlaze. Strogost sankcija mora odgovarati težini povrede koju suzbijaju i posebno osigurati stvarno odvraćajući učinak, poštujući opće načelo proporcionalnosti (vidjeti po analogiji presudu od 25. travnja 2013., Asociația Accept, C-81/12, EU:C:2013:275, t. 63.).

39 Kada je novčana naknada mjera usvojena u slučaju utvrđenja postojanja diskriminacije, ta mjera mora biti prikladna u smislu da mora omogućiti da se u cijelosti naknadi šteta stvarno pretrpljena zbog predmetne diskriminacije, u skladu s primjenjivim nacionalnim pravilima (vidjeti po analogiji presudu od 17. prosinca 2015., Arjona Camacho, C-407/14, EU:C:2015:831, t. 33. i navedenu sudsku praksu). Nasuprot tomu, samo simbolična sankcija ne može se smatrati spojivom s pravilnom i djelotvornom provedbom Direktive 2000/43 (vidjeti po analogiji presudu od 25. travnja 2013., Asociația Accept, C-81/12, EU:C:2013:275, t. 64.).

40 U ovom slučaju iz navoda u zahtjevu za prethodnu odluku proizlazi da, na temelju nacionalnog prava kojim se, među ostalim, prenosi Direktiva 2000/43, svaka osoba koja se smatra žrtvom diskriminacije na temelju rasnog ili etničkog podrijetla može podnijeti tužbu za izricanje sankcije koja se sastoji od „naknade štete zbog diskriminacije”. Nacionalnim zakonodavstvom o kojem je riječ u glavnom postupku predviđa se da, kada tuženik odluči priznati zahtjev za naknadu štete, sud kojem je podnesena ta tužba tom tuženiku nalaže da isplati iznos koji tužitelj potražuje na ime naknade štete.

41 Međutim, iz zahtjeva za prethodnu odluku također proizlazi da do takvog priznanja – koje je na temelju tog nacionalnog zakonodavstva pravno obvezujuće za sud i dovodi do okončanja postupka – može doći i bez tuženikova priznanja postojanja navodne diskriminacije, pa čak i kada je, kao u glavnom postupku, izričito osporava. U takvoj situaciji nacionalni sud donosi presudu koja se temelji na tom priznanju, ali se iz nje ne može izvesti nikakvo utvrđenje u pogledu postojanja navodne diskriminacije.

42 Iz toga slijedi da je učinak tuženikova priznanja u takvoj situaciji taj da njegova obveza isplate tužitelju naknade štete koju potonji zahtijeva nije povezana s tuženikovim priznanjem postojanja navodne diskriminacije ni njezinim utvrđenjem od strane nadležnog suda. Usto i prije svega, takvo priznanje sprečava sud kojemu je podnesena tužba da odluči o postojanju navodne diskriminacije, iako ona čini razlog zahtjeva za naknadu štete i stoga sastavni dio te tužbe.

43 Kad je riječ o deklaratornoj tužbi predviđenoj nacionalnim zakonodavstvom o kojem je riječ u glavnom postupku, iz navoda u zahtjevu za prethodnu odluku proizlazi da se njome ne omogućuje da se osobi koja se smatra žrtvom diskriminacije zabranjene Direktivom 2000/43 osigura pravo da sud ispita i, prema potrebi, utvrdi postojanje navodne diskriminacije. Naime, u skladu s tim zakonodavstvom, deklaratorna tužba ne može se odnositi na isključivo činjenična pitanja, a o njezinoj dopuštenosti najprije treba odlučiti sud kojemu je podnesena, koji će prilikom donošenja te odluke odvagnuti interese o kojima je riječ – tužiteljev interes za vođenje postupka, s jedne strane, i neugodnosti koje taj postupak može prouzročiti tuženiku, s druge strane.

44 Iz toga slijedi da, na temelju nacionalnog zakonodavstva o kojem je riječ u glavnom postupku, u slučaju kada tuženik prizna zahtjev za naknadu štete, ali ne i postojanje navodne diskriminacije, tužitelj od građanskog suda ne može zahtijevati da odluči o postojanju navedene diskriminacije.

45 Valja utvrditi da se takvim nacionalnim zakonodavstvom povređuju zahtjevi iz članaka 7. i 15. Direktive 2000/43, u vezi s člankom 47. Povelje.

46 Naime, kao prvo, kao što to proizlazi iz točaka 33. do 35. ove presude, postupci iz članka 7. te direktive imaju za cilj omogućiti ostvarivanje prava koja proizlaze iz načela jednakog postupanja svim osobama koje se smatraju žrtvama diskriminacije na temelju rasnog ili etničkog podrijetla i osigurati njegovo poštovanje. Slijedom navedenog, iz toga nužno proizlazi da ta osoba, ako tuženik ne prizna navodnu diskriminaciju, mora moći od suda zahtijevati da odluči o mogućoj povredi prava čije se poštovanje takvim postupcima nastoji osigurati.

47 Slijedom toga, samom isplatom novčanog iznosa, makar i onog koji je tužitelj potraživao, ne može se osigurati djelotvorna sudska zaštita osobe koja zahtijeva da se utvrdi postojanje povrede njezina prava na jednako postupanje koje proizlazi iz navedene direktive, osobito kada primarni interes te osobe nije ekonomski, nego ona želi da se utvrdi istinitost činjeničnog stanja koje se stavlja na teret tuženiku i njegova pravna kvalifikacija.

48 Kao drugo, nacionalno zakonodavstvo poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku u suprotnosti je kako s obeštećujućom tako i s odvraćajućom funkcijom koje moraju imati sankcije koje su države članice predvidjele na temelju članka 15. Direktive 2000/43 za slučaj povrede nacionalnih odredbi kojima se prenosi ta direktiva.

49 U tom pogledu, kao što je to u biti istaknuo nezavisni odvjetnik u točkama 83. i 84. svojeg mišljenja, isplata novčanog iznosa nije dovoljna da bi se udovoljilo zahtjevima osobe koja želi ponajprije, na ime naknade pretrpljene neimovinske štete, dobiti priznanje da je bila žrtva diskriminacije, pa se ne može smatrati da isplata novčanog iznosa u tom kontekstu ima zadovoljavajuću obeštećujuću funkciju. Isto tako, obveza isplate novčanog iznosa ne može osigurati stvarno odvraćajući učinak na počinitelja diskriminacije, tako da ga potakne da ne ponovi svoje diskriminatorno postupanje i na taj način spriječi da ponovno diskriminatorno postupa, kada, kao u ovom slučaju, tuženik osporava postojanje ikakve diskriminacije, ali smatra isplativijim, kad je riječ o troškovima i ugledu, isplatiti naknadu štete koju potražuje tužitelj, izbjegavajući to da nacionalni sud utvrdi da je došlo do diskriminacije.

50 Prethodna analiza ne može se dovesti u pitanje mogućnošću, na koju se poziva švedska vlada, pokretanja kaznenog postupka, kojom bi se osobi koja se smatra žrtvom diskriminacije zabranjene Direktivom 2000/43 omogućilo da tu diskriminaciju utvrdi i sankcionira kazneni sud. Naime, takav kazneni postupak, zbog vlastitih ciljeva i ograničenja koja su mu svojstvena, ne može otkloniti neusklađenost pravnih sredstava građanskog prava sa zahtjevima te direktive.

51 Konkretno, valja istaknuti, kao što je to učinio nezavisni odvjetnik u točkama 118. do 120. svojeg mišljenja, da takav kazneni postupak počiva na pravilima u području tereta dokazivanja i izvođenja dokaza koja ne odgovaraju onima, povoljnijima za tu osobu, koja su zajamčena člankom 8. Direktive 2000/43. Tako se navedenim člankom 8. u njegovu stavku 1. predviđa da, kada navedena osoba pred

sudom ili drugim nadležnim tijelom iznese činjenice na temelju kojih se može pretpostaviti postojanje izravne ili neizravne diskriminacije, teret dokazivanja da nije bilo kršenja načela jednakog postupanja je na tuženiku. S druge strane, stavkom 3. istog članka 8. propisano je da se njegov stavak 1. ne primjenjuje u kaznenim postupcima.

52 Kao treće, i suprotno onomu što tvrdi Braathens, načela odnosno pravila postupovnog prava, poput načela dispozitivnosti, načela ekonomičnosti postupka i nastojanja poticanja sporazumnog rješavanja sporova, također nisu takve prirode da bi se njima moglo opravdati tumačenje drukčije od onog iz prethodnih točaka.

53 Naime, s jedne strane, za razliku od sporazumnog rješavanja spora, kako je navedeno u članku 7. stavku 1. Direktive 2000/43, koje svakoj stranci omogućuje da zadrži slobodu raspolaganja svojim zahtjevima, nacionalno zakonodavstvo poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku ima za učinak prijenos kontrole nad sporom na tuženika, time što mu omogućuje da prizna zahtjev za naknadu štete koji je postavio tužitelj, ali ne i postojanje navodne diskriminacije, koju eventualno čak i izričito osporava, u kojem slučaju tužitelj od suda pred kojim je pokrenut postupak više ne može zahtijevati da odluči o uzroku spora niti se protiviti okončanju postupka koji je pokrenut na njegovu inicijativu.

54 S druge strane, sud koji odlučuje o takvoj tužbi ni na koji način ne bi kršio načelo dispozitivnosti ako bi, unatoč tuženikovu priznanju zahtjeva za isplatu naknade štete koju tužitelj potražuje, s obzirom na tužiteljev navod na kojem se temelji ta tužba, ispitao postojanje te diskriminacije kada je taj tuženik ne priznaje ili čak osporava. Takvo ispitivanje stoga će se odnositi na razlog tužiteljeva zahtjeva za naknadu štete, koji čini predmet spora kako je definiran tom tužbom, tim više kada je, kao u ovom slučaju, taj tužitelj u okviru navedene tužbe izričito podnio zahtjev za utvrđenje takve diskriminacije.

55 Kao četvrto, valja podsjetiti na to da je točno, kao što to tvrdi Braathens, da pravo Unije načelno ne obvezuje države članice da pred svojim nacionalnim sudovima uvedu – kako bi osigurale zaštitu prava koja pojedinci izvode iz prava Unije – pravna sredstva različita od onih utvrđenih nacionalnim pravom (vidjeti u tom smislu presudu od 13. ožujka 2007., Unibet, C-432/05, EU:C:2007:163, t. 40. kao i od 24. listopada 2018., XC i dr., C-234/17, EU:C:2018:853, t. 51.).

56 Međutim, dovoljno je utvrditi da u ovom slučaju poštovanje prava Unije ne ide tako daleko da se njime nalaže uvođenje novog pravnog sredstva, nego se ograničava na to da od suda koji je uputio zahtjev zahtijeva da odbije primijeniti postupovno pravilo prema kojem sud kojem je osoba koja se smatra žrtvom diskriminacije podnijela zahtjev za naknadu štete, u skladu s nacionalnim pravom, ne može odlučivati o postojanju te diskriminacije samo zato što je tuženik pristao tužitelju isplatiti potraživani iznos naknade štete a da pritom nije priznao postojanje navedene diskriminacije, i to ne samo zbog neusklađenosti tog pravila s člancima 7. i 15. Direktive 2000/43 nego i zbog neusklađenosti s člankom 47. Povelje.

57 U tom pogledu valja, s jedne strane, podsjetiti na to da je cilj članaka 7. i 15. Direktive 2000/43, kao što je to utvrđeno u točki 38. ove presude, osigurati stvarnu i djelotvornu sudsku zaštitu prava na jednako postupanje prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo, koje proizlazi iz te direktive. Iz toga slijedi da se tim člancima samo konkretizira pravo na djelotvoran pravni lijek, kako je zajamčeno člankom 47. Povelje, koji je dovoljan sam za sebe i ne mora biti pojašnjen odredbama prava Unije ni nacionalnog prava kako bi se na temelju njega pojedincima dodijelilo pravo na koje se kao takvo mogu pozivati (presuda od 17. travnja 2018., Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, t. 76. do 78.).

58 S druge strane, na temelju načela nadređenosti prava Unije, ako nacionalno zakonodavstvo nije moguće tumačiti u skladu sa zahtjevima prava Unije, svaki nacionalni sud kad odlučuje u okviru svoje nadležnosti dužan je, kao tijelo države članice, izuzeti iz primjene sve nacionalne odredbe suprotne odredbi tog prava koja ima izravan učinak u sporu u kojem odlučuje (vidjeti u tom smislu presudu od 24. lipnja 2019., Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, t. 53. i 61. i navedenu sudsku praksu).

59 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na postavljeno pitanje valja odgovoriti tako da članke 7. i 15. Direktive 2000/43, u vezi s člankom 47. Povelje, treba tumačiti na način da im se protivi nacionalno zakonodavstvo koje sprečava sud kojem je podnesena tužba za naknadu štete na temelju navodno počinjene diskriminacije, zabranjene tom direktivom, da ispita zahtjev za utvrđenje postojanja te diskriminacije, kada tuženik pristane isplatiti potraživanu naknadu štete a da pritom nije priznao postojanje navedene diskriminacije. Na nacionalnom je sudu pred kojim se vodi spor između pojedinaca da u okviru svojih ovlasti osigura pravnu zaštitu koja za pojedince proizlazi iz članka 47. Povelje, prema potrebi izuzimajući iz primjene svaku protivnu odredbu nacionalnog zakonodavstva.

Troškovi

60 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (veliko vijeće) odlučuje:

Članke 7. i 15. Direktive Vijeća 2000/43/EZ od 29. lipnja 2000. o provedbi načela jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo, u vezi s člankom 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, treba tumačiti na način da im se protivi nacionalno zakonodavstvo koje sprečava sud kojem je podnesena tužba za naknadu štete na temelju navodno počinjene diskriminacije, zabranjene tom direktivom, da ispita zahtjev za utvrđenje postojanja te diskriminacije, kada tuženik pristane isplatiti potraživanu naknadu štete a da pritom nije priznao postojanje navedene diskriminacije. Na nacionalnom je sudu pred kojim se vodi spor između pojedinaca da u okviru svojih ovlasti osigura pravnu zaštitu koja za pojedince proizlazi iz članka 47. Povelje o temeljnim pravima, prema potrebi izuzimajući iz primjene svaku protivnu odredbu nacionalnog zakonodavstva.

Potpisi